

УДК 3306: 336

О.Г. Гупало, к.е.н., доцент Львівської державної фінансової академії, м. Львів

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ПРОБЛЕМИ У ЇЇ ВИКЛАДАННІ В УКРАЇНІ

Обґрунтовується необхідність вироблення вченими-економістами єдиного понятійно-категоріального апарату в сучасній економічній теорії стосовно різних соціально-економічних проблем розвитку глобалізованого суспільства.

Ключові слова: бізнес, підприємництво, економічні ресурси, фактори виробництва.

Глобалізація економічного життя, що охопила нині практично всі країни, утворює серйозні проблеми і ризики як для соціально-економічного розвитку України, так і для решти країн світу. Це ще раз підтверджує сьогоднішня світова економічна криза. А тому вироблення вченими-економістами загальноприйнятого в економічній науці єдиного понятійно-категоріального апарату сприятиме як науковим дослідженням у цій сфері, вирішенню основних проблем економічного життя нинішнього суспільства, так і кращому засвоєнню студентами основних положень сучасної економічної теорії.

Аналізу останніх досліджень та публікацій з проблем формування єдиного понятійно-категоріального апарату в сучасній економічній літературі присвятили свої роботи З. Ватаманюк, С. Панчишин, Г. Стеблій, Т. Смовженко та деякі інші вітчизняні вчені [1-4]. Вони цілком справедливо вважають, що запровадження курсу економічної теорії в Україні через призму вивчення макрота мікроекономіки дозволило нам ознайомитися із світовими досягненнями економічної науки, наблизило її викладання до світових стандартів. Проте тлумачення деяких категорій економічної теорії все ще є різним як в середовищі вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів.

Саме тому метою даного дослідження, обмеженого обсягом статті, є визначення суті у трактуванні деяких категорій економічної науки, а саме: бізнес, підприємництво, економічні ресурси та фактори виробництва.

В сучасній економічній літературі поняття «бізнесу» і «підприємництва» деякі їх дослідники часто намагаються розділити, розглядаючи перше як підприємницьку діяльність, спрямовану на отримання прибутку [5, с. 102], а друге як самостійний бізнес, організаційно-господарське новаторство для

випуску товарів з метою отримання прибутку [6, с. 723]. Аналізуючи ці визначення, що містяться в Економічній енциклопедії, можна дуже легко прийти до висновку, що перед нами наукове пояснення одного і того ж явища людського суспільства, яке лише описується різними словами.

Напевно ні в кого не викликає заперечення таке твердження, що для підприємництва чи ведення бізнесу обов'язково мають бути відповідні власні чи залучені економічні ресурси, а сама така діяльність не може суперечити чинному законодавству. Крім того, важливою умовою підприємницької діяльності виступає узаконене право власника ресурсів на продукт і дохід, що є результатом такої діяльності. А рушійною силою, яка спонукає підприємця до бізнесу, є його потреби, інтереси і стимули.

Отже, спільними рисами, що лежать в основі підприємництва і бізнесу можна вважати такі: 1) наявність власного капіталу, як основи такої діяльності; 2) отримання максимального прибутку як її мети; 3) самостійна діяльність по виробництву товарів і послуг за допомогою відповідних технологій та організаційних методів як шляху досягнення цієї мети.

Таким чином, аналіз суті та змісту понять «бізнесу» і «підприємництва» дає нам змогу прийти до висновку про їх тотожність, а не різновид чи окрему модель у сфері один одного, як це вважає Ю. Пачковський [7, с. 364]. На позиціях тотожності цих понять стоять С. Покропивний, В. Колот [8, с. 6], а також В. Сизоненко [9, с. 25].

Відсутність у багатьох дослідників підприємництва комплексного підходу до розгляду цієї економічної категорії, та намагання відділити її від бізнесу і перетворити у окремий ресурс виробництва не дозволяє цим економістам правильно осмислити природу цього явища. Дуже часто використовуючи такі терміни як підприємницькі здібності, підприємливість [10, с. 85], підприємницький потенціал [8, с. 6], підприємницький хист [11, с. 33] та деякі інші, їх автори відокремлюють ці поняття від економічного ресурсу «праця». На їх думку, названі терміни є особливим економічним ресурсом, який забезпечує поєднання інших трьох ресурсів [1, с. 59] — землі, праці та капіталу. При цьому вони забувають, що бізнесом (підприємництвом) займаються в основному люди, які переважно поєднують функції власника і менеджера в одній особі. А там, де вони роз'єднані, власник наймає кваліфікованого досвідченого управлінця, який несе персональну відповідальність за результати своєї роботи по керівництву фірмою. У випадку, якщо ці результати чимось не задовольняють власника, він може у будь-який час поміняти менеджера.

Звичайно, нині менеджмент має у бізнесово-підприємницькій діяльності велике значення. Але воно пов'язане не лише з інноваціями, а в більшій мірі із загостренням конкурентної боротьби між виробниками однієї галузі. Саме тому

сьогодні у світі готують спеціалістів-управлінців для допомоги власникам, як правило, великих фірм по координації їх роботи на різних рівнях. Але не кожний менеджер-початківець може стати талановитим управлінцем, якому неможливо знайти заміну. А той, хто з часом досягає високого рівня у своїй професії, і сам може стати бізнесменом-власником.

Отже, такий економічний ресурс як «праця» слід розглядати як різні види трудової діяльності людей по використанню їхніх фізичних і розумових здібностей. Таким чином, праця, це не що інше як час, який люди затрачують на роботу, і в якій вони, як точно зазначив З.Г. Ватаманюк, є визначальним ресурсом господарської діяльності [7, с. 10].

Розглянувши вище «працю» як ресурс, зупинимось далі також і на інших економічних ресурсах для визначення їхньої ролі у бізнесі (підприємстві). Аналіз залучення у виробництво землі і капіталу показує, що будучи пасивними ресурсами у порівнянні з працею, вони приносять своїм власникам визначений прибуток навіть тоді, коли їх використовують інші особи, які орендують чужу землю і капітал. Звідси випливає, що свій прибуток, заробітну плату, найманий працівник отримує лише тоді, коли працює, в той час, який власник капіталу (землі) може одержувати свій дохід і не працюючи. Цей факт дає нам можливість стверджувати, що земля є теж капіталом.

Отже, економічна наука має визнати, на мою думку, наявність у виробничому процесі лише двох економічних ресурсів — праці і капіталу. Це пояснюється з нашої точки зору тим, що земля в підприємстві (бізнесі) виступає як різновид капіталу, створений природою, але привласнений людиною, який нею розпоряджається на власний розсуд і з обов'язковою вигодою для себе.

Аналогічний підхід з цього питання бачимо у Роберта Піндайка і Деніела Рубінфелда, які називають працю і капітал вхідними ресурсами, що перетворюються в процесі виробництва у вихідні продукти [12, с. 159]. Два найважливіші економічні ресурси визначає також Грегорі Манків [13, с. 76]. Але він, як і багато інших вчених економістів, характеризуючи вхідні умови підприємництва (бізнесу), називає їх почергово то факторами виробництва, то його ресурсами, тоді як ці два поняття є нетотожними і відіграють різну роль у процесі виробництва. Так, якщо без економічних ресурсів, тобто праці і капіталу, неможливий будь-який процес виробництва, то фактори виробництва впливають на нього лише опосередковано — через діюче трудове законодавство, атмосферу у трудовому колективі, погодні умови, навколишнє середовище, відношення власника до своїх найманих працівників, стан здоров'я працівників і навіть їх настрій та інше.

Отже, якщо економічні ресурси, з'єднуючись у процесі виробництва,

забезпечують виготовлення товарів і надання послуг, то фактори виробництва можуть лише впливати на зміну рівня його ефективності [6, с. 781] як у кращу, так і в гіршу сторону. Разом з тим, кількість цих факторів, на відміну від економічних ресурсів, у різний час може бути різна.

Звідси випливає, що підприємництво не є якимось особливим ресурсом, як його розглядають деякі дослідники, а механізмом, що з'єднує в процесі виробництва два економічні ресурси — працю і капітал у різних співвідношеннях. Цей механізм дає можливість використовувати названі ресурси для отримання прибутку.

Для досягнення цієї мети підприємцю не є важливим, що виробляти, а скільки прибутку він отримає на вкладений капітал. Саме величина прибутку і є тим спонукальним мотивом для підприємницької діяльності бізнесмена. І лише підприємництво виступає тим механізмом, який дозволяє поєднати і використати всі можливі економічні ресурси і фактори виробництва для досягнення кінцевої мети — отримання максимального прибутку.

Таким чином, можна констатувати, що будь-який суспільний механізм має свою правову основу, свій інструментарій, який ним використовується, та відповідні елементи його наповнення. Правовою основою бізнесу будь-якої країни світу є діюче законодавство цієї країни у даній сфері. Стосовно інструментарію бізнесу, то ним є економічні ресурси суспільства — праця і капітал. Вони, з'єднуючись у процесі виробництва, створюють товар чи послугу, що призначені для споживання суспільством. А елементами наповнення інструментарію бізнесу, його специфічною інфраструктурою служать різні фактори виробництва, що впливають на ефективність використання самих економічних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Вступ до економічної теорії. Підручник. Вид. третє, доповнене. За ред.. З. Ватаманюка. — Львів: «Новий світ — 2000», 2006. — 504 с.
2. Панчишин С.М. Методологічні і термінологічні проблеми викладання економічної теорії — формування нової парадигми формування економічної освіти в Україні // Матеріали міжнародної науково-методичної конференції. — Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. — С. 43-44.
3. Стеблій Г.Я., Смовженко Т.С. Формування єдиного понятійно-категоріального апарату економічної науки як необхідна умова інтеграції України у європейський та світовий фінансовий простір. Соціал.-економ. дослідження в перехідний період. Фінансово-економічні системи: трансформація та євроінтеграція. Збірник наукових праць / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. — Львів, 2007. — Вип. 1(63) — С. 17-26.
4. Гупало О. Деякі дефініції в сучасній економічній теорії. Вісник Львівського

- ун-ту. Серія економічна, 2007. Вип. 37(1). — С. 364-366.
5. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. — К.: Видавничий центр «Академія», 2000. — Т. 1. — 864 с.
 6. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — Т. 2. — 848 с.
 7. Інституційні засади формування економічної системи України: теорія і практика / За ред. З. Ватаманюка. — Львів: «Новий світ — 2000», 2005. — 648 с.
 8. Покропивний С.Ф., Колот В.М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посібник. — К.: КНЕУ, 1998. — 352 с.
 9. Сизоненко В.О. Підприємництво: підручник. — К.: Вікар, 1999. — 438 с.
 10. Башнянин Г.І., Шевчук Є.С. та ін. Політична економія. Навч. посібник. — Львів: «Новий світ — 2000», 2004. — 308 с.
 11. П. Кенпбелл, Р. Макконнелл, Стенлі Л. Брю. Мікроекономіка / Пер. з англ.: Наук. ред. пер. Т. Панчишина. — Львів: Просвіта, 1999. — 649 с.
 12. Піндайк Роберт С. Рубінфелд Деніел Л. Мікроекономіка / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. — К.: Основи, 1996 — 646 с.
 13. Манків, Грегори Н. Макроекономіка / Пер. з англ.: Наук. ред. пер. С. Панчишина. — К.: Основи, 2000. — 588 с.

***Annotation.** The necessity for the economists to agree the single conceptual — category apparatus in current theory of economic for different social and economic problems of globalized society development has been proved.*

***Key words:** business, entrepreneurship, economic resources, factors of production.*

УДК 338.24.02.18

Г. Г. Зелик, к. е. н., доцент КПНУ імені Івана Огієнка;

С. М. Підгородецька, к. е. н., доцент Хмельницького університету управління та права;

Ю. О. Гернего, студентка Хмельницького національного університету

НЕОБХІДНІСТЬ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У даній статті проведено аналіз особливостей здійснення інноваційної політики на етапі спаду виробництва. Розглядається необхідність її проведення на рівні держави, регіону та окремого підприємства.